

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelman 2014–2020 lopullisen täytäntöönpanokertomuksen tiivistelmä

Toimintaohjelman tavoitteet

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelman 2014–2020 tavoitteena on luoda kalataloudelle kilpailukykyinen toimintaympäristö, joka kannustaa ja mahdollistaa alan arvoketjun kestävä kasvun ja uudistumisen. Toimintaympäristön kehittämisessä korostuu kannustavan säätelyn kehittäminen sekä rohkeiden kokeilujen edistäminen. Ohjelman mukaisilla toimenpiteillä poistetaan alan kehittymisen esteitä, parannetaan yritysten kilpailukykyä ja edistetään uuden liiketoiminnan syntymistä.

Ohjelman tavoitteena on varmistaa Suomen kalavarojen elinvoimaisuus ja monimuotoisuus erityisesti kalakantojen luontaista lisääntymistä edistämällä. Kalatalouden, vesienkäytön ja ympäristönsuojelun tavoitteiden yhteensovittamisella edistetään rakentavaa vuoropuhelua ja luodaan edellytykset kestävä kasvulle. Ohjelma edistää myös muita mereen liittyviä taloudellisia toimintoja ja ympäristön suojelua yhdenmety meripolitiikan kautta. Toimintaohjelman tuet kohdennetaan erityisesti kasvua ja uudistumista tukeviin toimiin.

Toimintaohjelman toteutuminen

Suomen toimintaohjelman rahoitus käytettiin käytännössä täysimääräisesti ja tavoitteet saavutettiin hyvin. Kuntarahaa ja muuta julkista rahoitusta kertyi ohjelmakauden aikana hankkeille noin 2,5 miljoonaa euroa. Taloudellisissa indikaattoreissa tavoitteet on käytännössä saavutettu. Joissakin toimenpiteissä käytettiin rahoitusta hieman kehystä enemmän ja joissain hieman vähemmän, EU-asetuksen salliman jouston puitteissa. Tuotosindikaattoreissa kaikki tavoitteet on saavutettu tai ylitetty ja tulosindikaattoreissa tavoitteet saavutettiin yhtä indikaattoria lukuun ottamatta.

Yhteensä Suomen toimintaohjelmassa on vuoden 2023 loppuun mennessä sidottu noin 147 miljoonaa euroa (100 % ohjelman kehyksestä) ja maksettu noin 146,8 miljoonaa euroa (99,96 % kehyksestä).

Merkittävimpiä toimintaohjelman rahoituksella aikaan saatuja tuloksia olivat kalatalouden innovaatio-ohjelmien kokonaisuus sekä lukuisat investointihankkeet kalastuksessa, vesiviljelyssä ja kalan jalostuksessa. Innovaatio-ohjelmissa pyrittiin julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä ratkomaan elinkeinon kohtaamia haasteita ja luomaan mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle. Kalatalouden ympäristöohjelmassa keskityttiin kalavarojen elinvoimaisuuden parantamiseen.

Kalatalouden innovaatio-ohjelmissa luotiin rakenteita julkisen sektorin ja yritysten yhteistyölle. Ohjelmat ovat tuottaneet konkreettisia, laajasti alan yrityksiä hyödyttäviä tuloksia, kuten rannikkokalastusta suojaavat hyljekarkottimet. Ohjelmissa kehitettyjä uusia ja innovatiivisia teknologioita on myös kaupallistettu menestyksekkäästi uudeksi yritystoiminnaksi, kuten Hailian nyhtökalatuotteet ja vesiviljelyn osittaisen kierto-vesikasvatuksen PaRAS-teknologia osoittavat.

Investointihankkeissa rahoitettiin niin suuria kuin pieniäkin hankkeita. Esimerkiksi EMKR-tuen avulla perustetut kalajauhotehtaat ovat parantaneet silakan kalastuksen kannattavuutta. Suuria investointeja ovat olleet myös vesiviljelyn kiertovesilaitokset. Kalastuksessa ja kalan jalostuksessa on panostettu vajaasti hyödynnettyjen kotimaisten kalojen käytön lisäämiseen. Myös kalasatamia on kehitetty niin rannikolla kuin sisävesillä ympäri Suomen. Kalastuksen jatkuvuutta ja ympäristöystävällisyyttä on turvattu tukemalla lukuisia pieniä investointeja hylkeenkestävistä pyydyksistä ja vähäpäästöisistä perämootoreista kalankäsittelytiloihin. Paikallisen kehittämisen hankkeissa tuettiin mm. uusien kalastajien alalle tuloa mestari-kisälli-mallin avulla.

Rahaston hallintoon osallistuvien viranomaisten yhteistyö ja osaaminen on kehittynyt paljon ohjelmakauden aikana. Hallinnon koulutuspäiviä on järjestetty säännöllisesti, ja yhteistyötä on tiivistetty ELY-keskusten ja KEHA-keskusten kanssa viikoittain järjestettävien kokousten ja aamukahvien avulla. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus ovat tiivistäneet yhteistyötään järjestämällä kuukausittain palaverin ajankohtaisista asioista.

Tuloskehys

Unionin painopiste 1: Kestävä kalastus			
Indikaattori	Tavoite 2023	Tilanne 2023	Tulos (%)
Taloudellinen indikaattori (EUR)	31 378 000	30 129 081,60	96 %
1.1 - Innovointia, neuvontapalveluja ja kumppanuuksia tutkijoiden kanssa koskevien hankkeiden lukumäärä	2	6	300 %
1.3 - Lisäarvoa, laatua, tahattomien saaliiden käyttöä, satamia, purkupaikkoja, huutokauppahalleja ja kalastussuojia koskevien hankkeiden lukumäärä	25	91	364 %
1.4 - Säilyttämistoimenpiteitä, kalastuksella meriympäristöön olevan vaikutuksen vähentämistä ja kalastuksen mukauttamista lajien suojeluun koskevien hankkeiden lukumäärä	1	1	100 %
1.6 - Merten biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelua ja ennallistamista koskevien hankkeiden lukumäärä	805	1578	196 %
UP2: Kestävä vesiviljely			
Indikaattori	Tavoite 2023	Tilanne 2023	Tulos (%)
Taloudellinen indikaattori (EUR)	35 905 000	33 278 783,30	93 %

2.1 - Innovaatiota/neuvontapalveluita koskevien hankkeiden lukumäärä	1	15	1500 %
2.2 - Vesiviljelyyn tehtäviä tuottavia investointeja koskevien hankkeiden lukumäärä	50	237	474 %
UP3: Yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpano			
Indikaattori	Tavoite 2023	Tilanne 2023	Tulos (%)
Taloudellinen indikaattori (EUR)	35 408 307	34 736 308,20	98 %
3.1 - Unionin valvonta-, tarkastus- ja täytäntöönpanojärjestelmän täytäntöönpanoa koskevien hankkeiden lukumäärä	15	25	167 %
3.2 - Tietojen keruuta, hallintaa ja käyttöä koskevien hankkeiden lukumäärä	2	2	100 %
UP4: Työllisyyden ja alueellisen koheesion lisääminen			
Indikaattori	Tavoite 2023	Tilanne 2023	Tulos (%)
Taloudellinen indikaattori (EUR)	9 520 000	9 356 008,33	98 %
4.1 - Valittujen paikallisten kehitysstrategioiden lukumäärä	8	10	125 %
UP5: Markkinoille saattamisen ja jalostuksen edistäminen			
Indikaattori	Tavoite 2023	Tilanne 2023	Tulos (%)
Taloudellinen indikaattori (EUR)	17 829 846	15 472 551,51	87 %
5.2 - Markkinoille saattamista koskevia toimenpiteitä ja varastointitukea koskevien hankkeiden lukumäärä	5	15	300 %
5.3 - Jalostusta koskevien hankkeiden lukumäärä	50	169	338 %
UP6: Yhdennetyn meripolitiikan täytäntöönpanon edistäminen			
Indikaattori	Tavoite 2023	Tilanne 2023	Tulos (%)
Taloudellinen indikaattori (EUR)	10 445 560	10 264 356,47	98 %
6.1 - Yhdennettyä merivalvontaa koskevien hankkeiden lukumäärä	5	6	120 %

6.2 - Meriympäristöä koskevan tietämyksen suojaamista ja parantamista koskevien hankkeiden lukumäärä	20	26	130 %
--	----	----	-------

Ohjelman loppuarviointi

Vuonna 2023 valmistui Luonnonvarakeskuksen tekemä EMKR:n loppuarviointi. Loppuarvioinnissa arvioitiin toimintaohjelman strategisten päämäärien ja kalastukseen, vesiviljelyyn, kalanjalostukseen ja kalataloushallintoon liittyneiden tavoitteiden toteutumista. Toimintaohjelman strategisia päämääriä olivat kalatalouden kilpailukyky, uudistuminen, kestävyys ja tehokas hallinto. Keskeisimpiä arvioitavia tavoitteita olivat vesiviljelyn kasvun aikaansaaminen, kalastetun kalan arvon lisääminen, kotimaisen kalankäytön edistäminen jalostusteollisuudessa, kalatalouden kestävyuden parantaminen ja hallinnon toiminnan parantaminen.

Toimintaohjelman mukaan kilpailukykyinen kalatalous saavutetaan kehittämällä toimintaympäristöä siten, että se kannustaa kalatalousalaa kestäväan kasvuun ja houkuttelee uusia yrittäjiä ja pääomia alalle. Rahoituskauden aikana kalatalouteen on sijoitettu merkittävä määrä uutta pääomaa erityisesti vesiviljelyn ja jalostukseen investointeihin. Vesiviljelyyn on syntynyt uutta kapasiteettia, mutta sitä ei ole vielä täysimääräisesti hyödynnetty. Investointien tuotto ei ole kaikin osin ollut vielä odotusten mukainen. Kasvatetun kalan vienti lisääntyi rahoituskaudella ja silakan vienti monipuolistui. Isot yritykset laajensivat tuotantokapasiteettiaan ja etsivät vientikanavia jalostetuille tuotteille. Kalatuotteiden vienti on kehittymässä. Osaaminen on kehittynyt erityisesti uusien vesiviljelyteknologioiden ja tuotantotapojen soveltamisessa. Kalastajat ja pienet jalostajat ovat panostaneet vajaasti hyödynnetyn kalan käytön lisäämiseen. Kalastajien määrä on kuitenkin jo pitkään ollut laskussa. Sisävesialueille on saatu uusia yrittäjiä, mutta rannikon kalastajien määrä vähenee edelleen huolestuttavasti.

Tavoitteena oli kehittää alkutuotannon säätelyä kannustavammaksi. Kalastuksen toimijakohtaiset kiintiöt ovat helpottaneet troolikalastuksen suunnittelua, mutta vesiviljelyn lupaprosessit ovat edelleen pitkiä ja vaikeasti ennakoitavia.

Kalatalouden innovaatio-ohjelmat ovat vauhdittaneet kalatalouden uudistumista, mutta innovointia ja tuotekehitystä voidaan vielä jatkossa tehostaa yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyötä tiivistämällä. Kalatalouden kestävyys on ollut toimintaohjelman poikkileikkaava teema, joka on otettu huomioon muun muassa investointien ja hankkeiden valintakriteereissä sekä tutkimus- ja kehittämispanosten suuntaamisessa. Kalatalouden hallinnon tehokkuus on parantunut hallinnon työnjakoa selkeyttämällä. Hallinnon palveluhenkisyttä ja yhteistyökykyä pidetään hyvänä ja maksatukset ja varojenkäytön valvonta toimivat sujuvasti.

Loppuraportissa suositellaan muun muassa jatkuvan arvioinnin ja ennakkoinnin sekä innovaatio-ohjelmien jatkamista, strategisesti tärkeiden investointien järjestelmällisempää seuranta, entistä pitkäjänteisempää tavoitteiden asetantaa, eri hallinnonalojen ratkaisukeskeisempää yhteistyötä, kala-alan tuotekehityksen ja ulkoisen viestinnän tehostamista sekä panostamista kala-alan koulutukseen.

Meripolitiikasta tehdyn erillisen arvioinnin mukaan meripolitiikan toimenpidekokonaisuus paransi meripolitiikkaan liittyvää poikkihallinnollista viranomaisyhteistyötä. Hallinnonrajat ylittävä yhteistyö mahdollisti meripolitiikan toimenpiteiden laaja-alaisuuden sekä sellaisten toimenpiteiden rahoittamisen, jotka jäävät eri hallinnonalojen väliin. Meripolitiikkaa rahoitettiin ensimmäistä kertaa, joten

yhteistyörakenteita ei ollut valmiina, vaan ne piti perustaa. Toimenpidekokonaisuus on arvioinnin mukaan lisännyt myös meripolitiikan strategista suunnittelua ja johtamista.

Arviointiraportin keskeinen kritiikki kohdistui meripolitiikan toimenpiteiden riittämättömyyteen suhteessa asetettuihin kunnianhimoisiin tavoitteisiin. Vaikka jokaisessa teemassa toteutettiin hyviä ja onnistuneita hankkeita, ei tavoiteloja kuitenkaan saavutettu. Merialuevalvonnassa toteutettiin monipuolisesti toimia ja tavoitteisiin päästiin melko hyvin. Meren tilan parantamisessa asetetut tavoitteet olivat hyvin kunnianhimoisia. Hankkeissa toteutetut toimet ovat olleet hyviä, mutta niiden merkitys meren tilaan on varsin rajallinen. Arvioinnin mukaan hankkeissa on kuitenkin onnistuttu tuottamaan meriympäristöä koskevaa tietoa sekä jossain määrin ehkäisemään ja lieventämään ympäristöhaittoja. Meriosaamisessa rahoitettiin useita pieniä hankkeita, joilla ei arvioinnin mukaan ollut realistista mahdollisuutta saavuttaa teemalle asetettuja korkeita tavoitteita, kuten uudenlaisia yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuuksia, hallinnon ja tutkimuksen vaikuttavuuden parantamista tai liiketoimintojen kasvua.